

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

ГРАБОВЕНКО Наталія Валеріївна

УДК 35-027.21/.22:351.851:005](477)

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ
ОСВІТИ В УКРАЇНІ**

Спеціальність 25.00.01 – теорія та історія державного управління

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора наук з державного управління

Київ – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Міжрегіональній Академії управління персоналом.

Науковий консультант – доктор наук з державного управління, доцент
СЕМЕНЕЦЬ-ОРЛОВА Інна Андріївна,
Міжрегіональна Академія управління
персоналом, директор Центру наукової роботи
та інновацій в освітньому процесі.

Офіційні опоненти: доктор наук з державного управління, професор
ШИЯН Олена Іллівна,
КЗ ЛОР “Львівський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти”
завідувачка кафедри освітньої політики;

доктор наук з державного управління, доцент,
заслужений економіст України
АКІМОВ Олександр Олексійович,
Національна служба посередництва і
примирення, начальник відділу правового
забезпечення;

доктор наук з державного управління, професор,
заслужений діяч науки і техніки України
РОДЧЕНКО Лариса Михайлівна,
Донбаська державна машинобудівна академія,
професор кафедри менеджменту.

Захист відбудеться «13» травня 2021 року о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д. 26.142.04 Міжрегіональної Академії управління персоналом за адресою: 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Міжрегіональної Академії управління персоналом за адресою: 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2.

Автореферат розіслано 13 квітня 2021 року.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

М. Ф. Головатий

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. XXI століття стане століттям якості у всіх її проявах: від якості праці та продукту до якості життя. Нині якість пронизує майже усі сфери життєдіяльності людини і є головним фактором функціонування суспільства, має фундаментальне значення для розуміння сутності людського буття, для розвитку духовної культури суспільства. Не випадково якість продукції та послуг за останні роки стала характеристикою високоефективної праці, джерелом національного багатства, ознакою розвиненої економіки, а якість життя визнано міжнародним співтовариством однією з найважливіших ознак, що визначають рівень розвитку держави.

Однією з найважливіших складових якості життя виступає освіта. Чимало країн світової спільноти вважає, що саме освіта забезпечує розвиток суспільства. Тому особливу роль набувають проблеми вдосконалення вже наявних підходів до державного управління якістю освіти всіх рівнів у сучасних соціокультурних умовах.

Забезпечення високої якості освіти на основі збереження її фундаментальності та відповідності актуальним і перспективним потребам особистості, суспільства і держави є головним завданням державної освітньої політики.

У комплексі проблемних питань, безпосередньо пов'язаних із реформуванням галузі освіти в Україні, важлива роль належить опрацюванню сучасних підходів щодо підвищення якості управління освітнім процесом, одним із складових забезпечення якого є державне управління. Сьогодні заклади освіти в Україні стикаються із значною кількістю проблем, зокрема, скороченням кількості студентів та абітурієнтів, низьким рівнем фінансування освітньої галузі, застарілістю матеріального фонду закладів освіти, їх відірваністю від наукових досліджень, повільними темпами інтеграції в європейський та світовий інтелектуальний простір і, нарешті, погіршення якості освіти та освітньої діяльності на усіх її рівнях.

Пріоритетним завданням державної політики в галузі освіти є забезпечення її якості, заснованої на фундаментальності знань і розвитку компетентностей здобувачів освіти відповідно до потреб особистості, суспільства і держави, безпеки освітнього процесу і забезпечення здоров'я молоді при постійному розвитку професійного потенціалу працівників освітньої сфери. Англійський письменник Р. Кіплінг писав: «Освіта – найбільше із земних благ, якщо вона найвищої якості. Інакше вона абсолютно марна». Тому, основними завданнями, які стоять нині перед Українською державою в освітній політиці є: з'ясування сутності якісної освіти, визначення критеріїв її оцінювання; узгодити механізм, який можна застосовувати для управління якістю освіти.

На сучасну теорію і практику управління якістю освіти суттєво вплинули розробки всесвітньо відомих іноземних учених, а саме: Е. Демінга, Дж. Джуран, Дж. Ван Егтінгера, К. Ісікави, Ф. Кросбі, Дж. Ситтига, Р. Тагуті, А. Фейгенбаума, У. Шухарта (характеризують в теоретичному плані моделі управління якістю). Окремі аспекти державного управління якістю освіти висвітлювали: Ж. Делор, Дж. Харрінгтон, В. Хутмахер, А. Шляйхер. Питаннями забезпечення якості освіти займалися, зокрема: В. Качалов, В. Кольней, О. Кононко, Е. Коротков, Т. Лукіна, В. Нуждін, Л.Паращенко, М. Поташник, Н.Протасова, В. Панасюк, Н. Селезньова, С. Шишов, О.Шиян та інші. Проблемам якості вищої освіти та визначенням її ефективності присвятили свої праці такі вчені, як: В. Андрущенко, А. Величко, Д. Дзвінчук, С. Домбровська, Б. Жебровський, А. Чміль, С. Майборода, Ю.Молчанова. І. Мусієнко, Й. Парусінський, Г. Поберезська, І. Семенець-Орлова тощо. Зарубіжний досвід механізмів забезпечення якості загальної середньої освіти аналізували: Н. Шеверун (Німеччина), О. Локшина (США), Б. Мельниченко (Чехія), Г. Єгоров (Франція), О. Першукова, А. Джурило (Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії), Л. Волинець (Фінляндія), О. Оржеховська (Норвегія) тощо.

Однак одним з пріоритетних напрямів реалізації принципів сучасної освітньої політики залишається вдосконалення нормативно-правового регулювання сфери освіти та освітньої діяльності. Наразі нормативно-правове забезпечення якості загальної середньої та вищої освіти та його відповідність законодавству є об'єктом підвищеної уваги у сфері управління освітою з боку державних органів контролю та нагляду, менеджменту закладів освіти, учасників освітньої діяльності (здобувачів освіти, педагогічних та науково-педагогічних працівників, батьків) та громадськості. Проблема створення цілісної системи державного управління якістю освіти у вітчизняному науковому середовищі ще не здобула належного теоретичного висвітлення, що й обумовило вибір теми дисертації, її мету і завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано згідно з планом наукових досліджень кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналу в рамках держбюджетної теми: «Дослідження теоретико-методологічних основ розвитку української державності в контексті світових модернізаційних процесів формування національних громадянських суспільств: політичний, юридичний, економічний, соціальний, психологічний та управлінський аспекти» (ДР № 0119U100492). У межах цієї теми особисто автором обґрунтовано пріоритетні напрями вдосконалення концептуальних засад державного управління якістю освіти.

Мета та завдання дослідження. Метою дисертації є обґрунтування теоретико-методологічних засад і практичних рекомендацій щодо вдосконалення концептуальних засад державного управління якістю освіти.

Для реалізації зазначеної мети поставлено та вирішено такі науково-практичні завдання:

- узагальнити концептуальні підходи щодо трактувань якості освіти та навести авторське визначення поняття «якість освітнього процесу», уточнити зміст державного управління, пов'язаного із забезпеченням якості освіти;
- обґрунтувати особливості запровадження процесного підходу щодо підвищення державного управління якістю освіти на ланці загальної середньої освіти у рамках реалізації реформи Нова українська школа;
- схарактеризувати мотиваційний механізм державного управління якістю загальної середньої освіти, що, зокрема, включає такі елементи: сімейні традиції, громадські ініціативи, державно-приватне соціальне партнерство;
- запропонувати методологічні аспекти державного управління забезпеченням якості вищої освіти у парадигмальному вимірі людиноцентричних пріоритетів;
- дослідити світовий досвід державного управління якістю освіти та проаналізувати можливості його імплементації у вітчизняних реаліях;
- запропонувати методичні підходи до вдосконалення державного управління якістю освіти для забезпечення інноваційного розвитку суспільства та розвитку людського капіталу України;
- розробити пропозиції щодо використання державно-приватного партнерства для вдосконалення управління якістю освітнього процесу.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у сфері публічного управління якістю освіти в Україні.

Предметом дослідження є концептуальні засади державного управління якістю освіти. Авторські дослідження здійснювалися на матеріалах загальної середньої та вищої освіти.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою дисертаційного дослідження слугували діалектичний метод пізнання і комплексний підхід до вивчення засад державного управління освітнього процесу в Україні, законодавчо-правові та нормативні акти, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених з цієї проблематики, загальносистемні принципи проведення комплексних наукових досліджень. Із спеціальних методів дослідження в дисертації було застосовано: *історичний аналіз* – при дослідженні тенденцій державного управління якістю освіти в Україні та поза її межами; *монографічний* – при аналізі наукової літератури з досліджуваної теми та виявленні ефективних засад управління якістю освіти; *абстрактно-логічний* – при застосуванні методологічних положень теорії для визначення концептуальних засад державного управління якістю освіти; *графічні методи* – при оцінці сучасного стану і тенденцій розвитку процесу управління освітньою галуззю.

Наукова новизна одержаних результатів. До найвагоміших результатів дослідження, що відображають наукову новизну, розкривають зміст дисертації та виносяться на захист, належать такі:

вперше:

- розроблено концепцію внутрішнього забезпечення якості у закладі, установі освіти, що передбачає розбудову динамічної системи, загальнонауковою основою якої виступає системний підхід, теоретико-методологічною стратегією – синергетичний, практико-орієнтованою – кваліметричний, об'єднані принципами, методами та інструментами Total Quality Management;

- методологічно обґрунтовано концептуально-цілісний підхід до процесів формування та реалізації механізмів державного управління в галузі освіти на основі детермінації якості освіти як результату державних та приватних інвестицій в освіту, а також визначення рівня освіти населення як фактора економічного росту, змін у рівні зайнятості та соціальній стратифікації;

- запропоновано шляхи розбудови ефективної системи забезпечення якості освіти на рівні закладів освіти та їх імплементації у механізми державного управління (зокрема, організаційний, політичний, економічний, інформаційний та мотиваційний), пріоритетність реалізації яких обумовлюється функціями суб'єктів системи і перспективністю взаємодії з органами державної влади в умовах децентралізації;

удосконалено:

- науковий підхід до класифікації та аналізу принципів державного управління системою забезпечення якості освіти, який, на відміну від наявних, включає обґрунтовані методологічні, змістові і технологічні компоненти, спроектовану референтну модель державного управління якістю освіти;

- науково-методологічний інструментарій для оцінки ефективності управління якістю освіти, що, на відміну від існуючих, ґрунтується на мультиплікації нормативних, економічних, освітніх, організаційних, соціальних, інформаційних, політичних, культурних складових, оптимального ресурсного забезпечення для їх реалізації в умовах діалогової форми відносин у суспільно-владній взаємодії між закладами освіти, органами державної влади на місцях і органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями і освітніми об'єднаннями;

- системний підхід до уточнення сутності поняття державного управління якістю освіти в частині виокремлення її структурних складових, уточнення ціннісно-мотиваційного аспекту, особливостей соціального значення покращення якості освіти як елементу національної безпеки держави, застосування новітніх форм державно-приватного партнерства у галузі освіти для забезпечення її якості;

- концептуальні напрями формування нормативно-правової основи державного управління якістю освіти, які дають змогу сформувати інституційну структуру розвитку галузі освіти на основі посилення, послаблення або ж нівелювання екзогенно-ендогенних факторів (глобалізаційних, міждержавних,

ресурсно-функціональних) в умовах становлення новітньої моделі забезпечення якості з боку закладів освіти та органів державної влади;

дістали подальшого розвитку:

– розкриття специфічних характеристик державного управління якістю освіти в частині ідентифікації національних особливостей розробки та використання нормативно-правової бази щодо якості освіти у відповідності до викликів глобалізації та цифровізації, в тому числі щодо реформ у сфері загальної середньої освіти, формуванні механізмів соціального партнерства, активізації впровадження інноваційних технологій, оцінювання якості освітніх послуг, що, в кінцевому результаті, сприятиме розбудові інфраструктури інституційного забезпечення взаємовідносин між суб'єктами системи державного управління якістю освіти;

– узагальнення світового досвіду державного управління якістю освіти як одного з міжнародних пріоритетів трансформації систем освіти в різних країнах світу через зростання конкурентноспроможності надання освітніх послуг;

– обґрунтування основних стратегічних напрямів підвищення ефективності державного управління якістю освіти в Україні, що передбачає застосування нових методологічних підходів на основі узгодження управлінських потреб та інтересів об'єкту освітньої політики, уточнення функцій державного управління та закріплення їх за кожним напрямом реалізації державної політики, належного ресурсного забезпечення державного управління якістю освіти;

– категорійно-понятійний апарат державного управління через обґрунтування та конкретизацію дефініцій: «якість освітнього процесу» та «державне управління якістю освіти».

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні теоретичні положення, що наведені у дисертації, характеризуються достатнім ступенем готовності для використання в практичній діяльності щодо державного управління якістю освітнього процесу, доведені до рівня практичних рекомендації, які можуть бути використані з метою забезпечення якості вищої освіти, створення та функціонування ефективної системи взаємодії усіх зацікавлених у цьому сторін: органів державної влади та органів місцевого самоврядування під час вироблення державної освітньої політики на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях; громадських організацій у процесі впливу на забезпечення якості освіти та освітньої діяльності; закладів освіти у процесі створення нових освітніх технологій, викликаних кризою, що перевела навчальний процес у дистанційний режим і стала мотивом для переоцінки засобів та інструментів цифрових технологій, упроваджених у закладах вищої освіти раніше; визначення переваг і недоліків дистанційного навчання в аспекті забезпечення якості вищої освіти та також організації навчання та мотивації педагогічного та науково-педагогічного складу; роботодавців у процесі їх залучення до співпраці, з метою розроблення стандартів вищої освіти, професійних стандартів тощо.

Основні положення дисертаційного дослідження було використано в діяльності:

– Центру забезпечення якості освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка у розробці рекомендацій для представників закладів вищої освіти щодо проведення науково-аналітичної діяльності у напрямі вивчення потреб освітніх змін для забезпечення розвитку академічної культури, якості вищої освіти, створення та функціонування ефективної системи забезпечення якості (Довідка від 30 грудня 2020 р. № 1293-28/03);

– Комісії з питань якості освіти та навчально-методичного центру «Школа інновацій» Національного університету «Острозька академія» у розробці рекомендацій для представників закладів вищої освіти, які відповідають за забезпечення якості вищої освіти (Довідка від 31 грудня 2020 р. № 361);

– Національної служби посередництва і примирення при розробці і реалізації державної політики управління якістю освіти (Довідка від 17.12.2020 р. № 1712-243);

– Громадської організації «ReSURS» в частині розробки рекомендацій для директорів шкіл та їх заступників щодо забезпечення якості освіти та освітньої діяльності (Довідка від 29 січня 2021 р. № 01/11-21);

– Всеукраїнського об'єднання організацій роботодавців у галузі вищої освіти в частині розробки рекомендацій для представників рад роботодавців закладів вищої освіти з питань взаємодії із закладами вищої освіти та державними органами (у рамках соціального діалогу) щодо забезпечення якості вищої освіти та освітньої діяльності (Довідка від 10 вересня 2020 р. № 3\9-20).

Системні теоретичні розробки дисертаційного дослідження використовуються в освітньому процесі Міжрегіональна Академія управління персоналом при викладанні навчальних дисциплін – «Державна гуманітарна політика», «Державна соціальна політика», «Академічне письмо».

Особистий внесок здобувача. Наукові положення, висновки і пропозиції, що містяться в дисертаційній роботі, є результатом особистих розробок автора. У дисертації не використовуються ідеї та розробки, що належать іншим авторам.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки дослідження обговорювалися на методологічних семінарах і засіданнях кафедри публічного адміністрування Міжрегіональна Академія управління персоналом. Результати дисертаційного дослідження було оприлюднено на: Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми модернізації недержавного сектору освіти в Україні у контексті світових тенденцій і національної практики» (м. Київ, Міжрегіональна Академія управління персоналом, 11 квітня 2019 р.); V Всеукраїнській науково-практичній конференції «Проблеми і перспективи соціально-економічного розвитку України в умовах європейської інтеграції» (м. Київ, Міжрегіональна Академія управління

персоналом, 13 листопада 2019 р.); щорічній науково-практичній конференції «Соціальна практика та теоретико-методологічні засади модернізації України (політичні, юридичні, економічні та психологічні проблеми)» (м. Київ, Міжрегіональна Академія управління персоналом, 30 листопада 2017 р.); Міжнародного науково-практичного форуму «Україна майбутнього: перспективи інтеграції та інноваційного розвитку» (м. Суми, 13-15 вересня 2019 р.); V Всеукраїнській науково-практичній конференції «Інноваційне підприємництво: стан та перспективи розвитку» (м. Київ, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені В.Гетьмана», 29-30 березня 2020 р.) та ін.

Публікації. Основні результати наукового дослідження висвітлено у 28 публікаціях, з-поміж яких: 17 статей у наукових фахових виданнях України; 3 статей у іноземних наукових виданнях, 1 одноосібна монографія; 6 тез науково-практичних конференцій та 1 публікація, що додатково відображає наукові і практичні результати.

Обсяг та структура дисертації. Робота складається зі вступу, 5-ти розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 383 сторінки, з них основного тексту – 263 сторінки. Дисертація містить 3 таблиці та 8 рисунків. Список використаних джерел налічує 615 найменувань та займає 60 сторінок. Додатки розміщено на 41 сторінці.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено стан наукової розробки проблеми, встановлено зв'язок дослідження з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження, наукову новизну отриманих результатів та їх практичне значення, наведено дані про особистий внесок здобувача та відомості про апробацію результатів дослідження, публікації, структуру та обсяг дисертації.

У **Розділі 1 «Теоретико-методологічні засади дослідження державного управління якістю освіти»** здійснено теоретичне обґрунтування державного управління якістю освіти; уточнено дефініції основних категорій теорії державного управління якістю освіти та освітньої діяльності.

Доведено, що за останні роки актуальним у розвитку і модернізації освіти є необхідність переходу до державного регулювання освіти, управління її якістю (до «замовлення на освітні послуги»), не до декларування змін, а до реалізації реформ.

Державне регулювання освіти спрямоване на перехід закладів освіти на договірну основу із засновниками і (або) органами управління освіти. Обґрунтовано, що підписання такого договору між закладами освіти і органами управління автоматично надає свободу і академічну автономію суб'єктам освітньої діяльності.

Зазначено, що дотепер перехід від державного управління освітою до державного регулювання освіти залишається поки тільки формальною декларацією. Тому без лібералізації сфери освіти реальної трансформації в управлінні та регулюванні цієї сфери бути не може. Натомість процес лібералізації освіти належною мірою не осмислений ані владою (на різних рівнях управління), ані громадськістю. Крім того, реалізація цього процесу може бути досить болючою у соціальному плані.

Обґрунтовано, що функціонування освіти суттєво відрізняється від ринкового механізму у комерційному секторі. У сфері освіти мотиваційні процеси лежать в освітній площині, що не максимізує прибуток. Для держави причиною розвитку освіти є соціальний вплив та конкурентоспроможність, параметром якої є індекс людського розвитку. Для учасників освітнього процесу (викладачів та студентів) мотивація визначається соціальним статусом та творчими і когнітивними цінностями. Це положення підтверджує той факт, що в різних країнах частка державного сектору в освіті дуже відрізняється, тоді як водночас державні витрати на освіту у всіх країнах регулюються певним стандартом, вираженим у відсотках від ВВП.

Акцентовано, що для системи освіти необхідна також лібералізація у здійсненні закладами освіти планування та повного контролю за освітніми процесами. Підкреслено, що ці напрями є важливими для реалізації державного управління системою освіти загалом, та її якістю зокрема. Окрім того, важливим є розвиток ринкових освітніх послуг, який нині не розвивається у повному обсязі.

Доведено, що тенденція нової системи державного регулювання якості визначає інтереси державних та приватних структур у сфері освіти, визнаючи можливість їхньої тісної співпраці. Однак наразі за таким механізмом заклади освіти фінансуються за залишковим принципом. Успішна трансформація механізму контролю за якістю освіти можлива при лібералізації системи освіти. Також необхідно змінити регуляторну діяльність органів державної влади у сфері освіти – від контролю за діяльністю закладів освіти до стратегічного розвитку освіти.

У дисертаційному дослідженні уточнено поняття «якість освіти», проаналізовано співвідношення таких категорій, як «якість» і «розвиток». Розвиток – незворотний, закономірний і цілеспрямований процес якісних змін об'єкта (системи). У результаті розвитку виникає новий якісний стан об'єкта, який характеризується як зміна його складу або структури (тобто виникнення, трансформація або зникнення його елементів і зв'язків). Джерела розвитку, механізми, напрями, форми і результати визначаються основними законами діалектики: прогрес матеріальної і духовної культури відбувається через подолання суперечливих тенденцій, способів діяльності, форм спілкування, теорій, цінностей; справжня єдність неможлива без специфічних протилежностей (нового і старого, традиційного і творчого тощо); поява нової якості – це поява предмета з новими закономірностями, в яких закладена вже інша кількісна

визначеність; процес докорінної зміни цієї якості визначається як стрибок; без заперечення старого неможливе народження і дозрівання нового, а отже, неможливий процес розвитку. Звернення до основних законів діалектики є доречним у контексті пошуку нових моделей розвитку освіти, її нової якості, що народжується в період глобальної кризи освітніх систем.

З'ясовано, що філософське розуміння якості не настільки суттєве для характеристики якості освіти і нині треба віддавати перевагу т. зв. виробничому трактуванню, яке має значення з погляду вимірювання тощо. *Якість освітнього процесу* – це комплекс характеристик освітнього процесу, що визначають послідовне та практично ефективно формування компетентності та професійної свідомості. Це певний рівень знань і вмінь, розумового, фізичного й морального розвитку, якого досягли випускники закладу освіти відповідно до запланованих цілей навчання і виховання.

У ході дослідження доведено, що *державне управління якістю освіти* передбачає виокремлення в загальній функції управління аспектів якості, які результативно впливають на систему освіти та мають емерджентні властивості.

При виборі концептуальних основ державного управління якістю освіти важливо враховувати низку суперечностей, зокрема: співвідношення навчання і виховання, підготовки і освіти, об'єктивного і суб'єктивного; гуманістичної спрямованості освіти і прагматичних запитів споживачів; цілісності освітньої системи і виділення головної ланки управління; збереження єдиного освітнього простору регіону та автономності освітніх установ.

Необхідність проведення реформи освіти передбачено Національною стратегією розвитку освіти в Україні на період до 2021 року та проектом Стратегії розвитку вищої освіти на 2021-2031 роки.

При побудові системи державного управління якістю освіти, крім нормативних засад освітньої діяльності, наукової розробленості проблеми і стану педагогічної практики, необхідно зважати на особливості національної освіти як системи, і основні тенденції розвитку освіти і суспільства, а також такі її особливості, як: багаторівневість управлінських впливів і їх взаємовплив; самоврядність компонентів і елементів системи; багатоцільовий характер функціонування і розвитку; різнотипність освітніх установ, які вирішують поряд з вихованням і навчанням ще й соціальні та корекційні завдання; обов'язкову наступність різних освітніх рівнів; багатопараметричний характер оцінки стану і результатів діяльності; необхідність урахування суб'єктивних і об'єктивних факторів і результатів.

Доведено, що національна система державного управління якістю освіти може бути представлена у вигляді ієрархії рівнів управління: загальнодержавного – регіонального – субрегіонального – інституційного – локального. Рівні ієрархії розглядаються як підсистеми по відношенню до того виду діяльності, який здійснюється системою.

Основними характеристиками державного управління освітою є: наявність органів управління, які наділені певними повноваженнями і діяльність яких спрямована на певні об'єкти галузі освіти; існування управлінських зв'язків між суб'єктами і об'єктами управління; наявність управлінських функцій, які забезпечують функціонування та розвиток освіти. Державне управління освітою – це система державної управлінської діяльності. Складовими державного управління освітою є стратегічне управління, державне регулювання, адміністративне управління. Під *державним управлінням якістю освіти* розуміється взаємодія суб'єктів освіти і органів державної влади і місцевого самоврядування, спрямоване на зміну проявів властивостей якості освіти в інтересах людини, суспільства, держави.

Вивчення концептуальних засад державного управління якістю освіти в роботі ґрунтувалося на аналізі сучасних концепцій реформування державного управління в цілому з метою виявлення їх переваг і недоліків, оцінки ступеня доцільності реалізації даних концепцій в Україні в тому вигляді, в якому це відбувалося в розвинених країнах, а саме: концепції New Public Management, Good Governance, Public Value Management та інструментальні можливості підходів Performance-Based Management, Total Quality Management. Такий аналіз надав можливість зробити наступні висновки. Концепція New Public Management з'явилася у відповідь на нездатність традиційної моделі державного управління відповідати на нові економічні виклики, які супроводжували процеси демократизації, глобалізації, лібералізації торгівлі та відкриття національних ринків. Присутність великої кількості бюрократичних процедур і регулюючих функцій, що характерно для традиційної моделі державного управління системою освіти, призводило до погіршення якості освіти, її конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг у світі, гальмувало розвиток освіти в цілому. Наслідком злиття політичного управління та бюрократичного апарату було зростання корупції. В результаті наявності протиріч традиційної моделі бюрократії підвищилися темпи зростання витрат на державне управління системою освіти, відбулося збільшення кількості державних службовців. Концепція New Public Management передбачає підвищення якості державних послуг, у тому числі у сфері освіти, скорочення витрат на утримання державного апарату, впровадження більш ефективних моделей управління освітою і зростання продуктивності праці державних службовців. Тому ставка робиться на демократизацію і децентралізацію державного управління якістю освіти. Вивчаючи основні принципи концепції New Public Management нами виокремлені наступні: децентралізація: передача ряду повноважень з загальнодержавного на регіональний рівень виконавчої влади та на рівень закладів освіти; передача ряду функцій з надання освітніх послуг, контролю якості незалежним агентствам; впровадження системи бюджетування освіти, орієнтованої на результат; демократизація: підвищення відкритості процесу прийняття управлінських рішень в освітній сфері; оптимізація: скорочення кількості державних закладів

освіти і передача повноважень з надання освітніх послуг в приватний сектор; конкуренція: конкурсне заміщення посад педагогічними та науково-педагогічними працівниками; ефективність: впровадження оцінювання діяльності закладів освіти (рейтингування) за результатами. Пріоритетним напрямом діяльності органів державної влади має стати розробка реформи стратегічного управління системою освіти, суть якої полягає у визначенні пріоритетів та напрямків розвитку освіти, на основі довгострокових прогнозів. Застосування стратегічного планування дозволяє не тільки підвищити узгодженість цілей з ресурсами і обґрунтувати фінансове забезпечення освітніх проектів і програм, а й систематизує постановку завдань перед державними службовцями, спрощує процедуру оцінки ефективності їх роботи, що робить бюджетну політику, економічний розвиток країни, розвиток освіти більш передбачуваними для бізнесу і суспільства.

В основі концепції Good Governance, покладений принципово новий спосіб взаємодії держави і суспільства – співробітництво. В роботі проаналізовано основні принципи, які передбачає собою розвиток стратегії Good Governance: участь, прозорість, гнучкість, підзвітність, ефективність, верховенство права, орієнтація на співробітництво тощо. Наголошується, що важливість даних принципів підтверджується в ході аналізу практик ряду країн, які реалізують концепцію Good Governance. Розглядається, наскільки можливо застосування концепції Good Governance на сьогоднішній день в Україні. Дана концепція передбачає «розмитість» кордонів діяльності держави, тобто, коли вже неможливо розрізнити, де закінчується держава і починається громадянське суспільство. Сьогодні держава гостро відчуває потребу в приватному секторі, однак для того, щоб спонукати його до дії, зробити соціально відповідальним, важливо запропонувати вигідні умови співпраці, при якій немає жорсткого розмежування функцій, а існує спрямованість на вироблення єдиної платформи з загальними ризиками і відповідальністю за результати. При цьому, в ході такої співпраці першорядне значення має процес комунікації, в ході якого його учасники колективно встановлюють цілі, пріоритети управління, обирають відповідні для цього способи та механізми. В результаті ефективно організованого процесу комунікації у держави з'являється можливість не тільки знизити рівень транзакційних витрат, що робить освітні послуги більш доступними для громадян, а й почути потреби усіх учасників освітнього процесу (стейкхолдерів). Відмінною рисою управління за типом Good Governance є той факт, що умовою для прийняття управлінських рішень стає прагнення до досягнення загального блага в поєднанні зі стратегічної оцінкою не тільки з урахуванням ступеня ефективності, але і політико-моральних критеріїв. При реалізації концепції Good Governance важливою є відмова від шаблонного копіювання світових освітніх систем та врахування історичних, політичних, соціально-економічних особливостей функціонування системи освіти в Україні.

Концепція Public Value Management (урядування публічної цінності) є близькою за суттю бо концепції Good Governance і на перший план в державному управлінні ставить питання, пов'язані з цінностями державного управління, та передбачає, що державні службовці мають керуватися високим покликанням – обслуговувати інтереси суспільства, діяти у рамках закону, прислухатися до громадських цінностей, політичних норм, професійних стандартів та інтересів громадян, в тому числі в освітній сфері.

Аналіз механізму реалізації інструментального підходу Performance-Based Management (управління з орієнтацією на результат) в державному управлінні якістю освіти, надав можливість зробити такі висновки. Переваги цього підходу в державному управлінні якістю освіти в тому, що він сфокусований на результатах навчання (сформованих компетентностях випускника, програмних результатах його навчання, які зроблять його успішним на ринку праці, дозволить реалізувати власні потреби в якісних умовах життєдіяльності), а не заходах; що процес державного управління якістю освіти стає більш відкритим; забезпечується підзвітність органів влади, які управляють цим процесом ззовні і менеджменту закладів освіти, які керують ним внутрішньо; оцінюються досягнення; зосереджується увага на стратегічних цілях; більш ефективно використовують кошти; запроваджуються ефективні стимули для мотивації учасників освітнього процесу й відзначення досягнень. Впровадження управління з орієнтацією на результати покликане вдосконалити якість освітніх послуг, які мають відповідати потребам суспільства і пріоритетам громадян; підняти престиж української освіти на усіх її рівнях; змінити цінності, установки та поведінку учасників освітнього процесу та усіх зацікавлених у якості освіти сторін.

В останнє десятиліття при організації своєї діяльності освітні установи зарубіжних країн впроваджують філософію загального управління якістю (Total Quality Management – TQM) і міжнародні стандарти якості ISO-9000. Новий підхід до управління якістю освітнього процесу з позицій TQM пов'язаний з вдосконаленням освітніх програм і поліпшенням якості надання освітніх послуг з метою задоволення потреб суспільства і підготовки фахівців, що відповідають вимогам сучасного етапу розвитку економіки країн світу. Вивчення сучасних концепцій державного управління в цілому є актуальним для їх імплементації в систему управління якістю освіти в Україні.

У **Розділі 2 «Ціннісні основи державного управління якістю освіти»** підкреслено, що оновлення змісту освіти відбувається в умовах децентралізації державного управління, широкої автономізації закладів освіти, розвитку варіативності освітніх послуг і диференціації навчання, підвищення зацікавленості педагогів у дослідницькій, експериментальній діяльності. Посилюється тенденція створення нових типів і видів освітніх установ; розширення спектру освітніх послуг з урахуванням соціального замовлення.

Нові вимоги сьогодні пред'являються і до змісту підготовки викладачів всіх рівнів освіти: доступність до безперервної освіти впродовж життя,

підвищення статусу освітян, і перш за все, які працюють в області базової освіти; активна увага педагогів до життя малозабезпечених соціальних верств і маргінальних сімей, сприяння більш успішному залученню молоді до життя в суспільстві.

Позитивні в цілому процеси реформування системи освіти в даний час мають і негативні наслідки, а саме: порушення збалансованості змісту освіти, перенавантаження здобувачів освітніх послуг, зниження якості освіти тощо. Ситуація ускладнюється економічною нестабільністю, нерегулярним і неповним фінансуванням системи освіти, що призводять до занепаду матеріально-технічної бази освітніх закладів, відтоку педагогічних та науково-педагогічних кадрів, ускладнення організації їх підготовки і перепідготовки тощо. Виникає неузгодженість очікувань між закладами освіти та споживачами послуг стосовно якості освіти. Тому реформа освіти в Україні в числі пріоритетів передбачає підвищення її якості.

Сьогодні з боку органів державної влади з'являється необхідність у принципово новому підході до освіти як до надскладної системи, яка самоорганізується і взаємодіє з іншими соціальними системами. У цих умовах необхідно чітко визначити цілі і завдання освіти, усвідомити принципи і напрями її розвитку, обґрунтувати заплановані організаційні, соціально-економічні та змістовні інновації, проводити фундаментальні дослідження в поєднанні з педагогічною практикою.

Доведено, що комплексне вирішення вищенаведених завдань передбачає створення єдиної, розрахованої на тривалу перспективу стратегії розвитку освіти, забезпечення її якості. Отже, державне управління якістю освіти в сучасних умовах є зорієнтованим, перш за все, на вирішення таких питань: формування такої якості освіти, яка б задовольняла освітні потреби громадян України у XXI столітті; забезпечення доступності до якісної освіти на всіх рівнях освіти; забезпечення освітнього процесу всіх рівнів освіти якісними засобами навчання: книгами, підручниками, методичною літературою; сучасним обладнанням; створення сприятливого для розвитку особистості культурного та економічного середовища в закладах освіти; розробка гнучких навчальних та освітніх програм, спрямованих на формування та розвиток здібностей, притаманних здобувачам освіти. Наголошується, що саме якість освіти має стати метою державної освітньої політики. А нова модель державного управління має бути представлена у вигляді системи управління якістю освіти, її розвитком, спираючись на світоглядну парадигму людиноцентризму.

Розвиток – це процес закономірних, необоротних якісних змін в системі, і характеризувати результати розвитку можна тільки використовуючи категорію якості освіти як соціально-педагогічну. Більш конкретно якість освіти має відповідати: потребам розвитку соціуму, економіки і суспільства, якості населення, якості життя (соціоцентристський аспект); вимогам відтворення національної культури, формування в просторі освіти «людини культури»,

відтворення кадрового потенціалу культури (культуроцентристський аспект); запитам особистості, «моделі якості людини», створеної українською культурою та історією, якості патріотичного, культурно-духовно-морального виховання в системі освіти (людиноцентристський аспект); якості змісту вищої освіти, що відбиває рівень фундаментальної та професійно-спеціалізованої підготовки (змістовний аспект).

Вирішення даної проблематики можливе лише із залученням у систему державного управління ідей наукового осмислення проблеми якості освіти, усвідомлення того, що сьогодні вирішальну роль відіграє професіоналізм, професійна свідомість, орієнтована на якість.

Ключові компетентності визначають соціокультурний аспект якості освіти в сучасному суспільстві, дозволяють реалізувати засобами стандарту освіти особистісну орієнтацію освіти, її діяльнісно-практичну та культурологічну складову, зберігши традиційну фундаментальність і універсальність. Такий людиноцентристський підхід розглядає освіту як спосіб становлення, реалізації нової людини, розвиток якої базується на загальності, багатогранності, багатстві всіх її здібностей, можливостей, талантів, ресурсів і потенцій.

Соціально успішна людина постає як критерій і мета системи освіти. Побудова ідеальної моделі майбутньої людини базується на аналізі перспектив розвитку суспільства в цілому і вимог, які воно буде ставити перед людиною. Доведено, що рисами так званого «ідеального образу» людини, які має сформувати освіта, є: відкритість експериментам, інноваціям і змінам; вміння знаходити і обробляти інформацію; здатність критично мислити і приймати самостійні рішення; вміння планувати майбутні дії для досягнення прогнозованих цілей, як у громадському, так і в особистому житті; добре сформовані якості комунікації; нематеріальна мотивація. Це ідеальна модель сучасної освіченої людини є критерієм, за яким формується зміст, організаційна система і методологія освіти. Сучасний суб'єкт освітнього процесу повинен мати можливість вибірково отримувати знання на основі тільки йому властивих мотиваційних стратегій. Освіта має сприяти перетворенню людини в суб'єкт сучасного історичного процесу.

Зроблено висновок про неоднорідність доступності цифрових технологій. Цей фактор має бути врахований в практиці організації навчання кожного громадянина в дистанційному режимі для забезпечення умов доступу до якісної освіти. Важливо також відмітити, що інновації – це не тільки технології, а й нові педагогічні підходи. Отже, відзначимо, що криза, що перевела освітній процес в дистанційний режим, стала мотивом для переоцінки засобів та інструментів цифрових технологій, які були впроваджені в закладах освіти раніше. У зв'язку з цим актуальним завданням держави стає розробка критеріїв для відбору освітніх цифрових інструментів, які можна застосувати в конкретних технічних умовах закладів освіти та населеного пункту, де він розташований, а також розробка методик їх впровадження в педагогічну практику.

У Розділі 3 «**Забезпечення якості освіти на ланці загальної середньої освіти: державно-управлінські підходи**» вивчаються нормативно-правові засади забезпечення якості загальної середньої освіти; характеризуються мотиваційні механізми державного управління якістю загальної середньої освіти (сімейні традиції, громадські ініціативи, державно-приватне соціальне партнерство, ЗНО тощо).

Доведено, що метою створення у закладі загальної середньої освіти системи управління якістю освіти є забезпечення необхідних умов надання якісної освітньої послуги, що відповідає потребам споживачів освітніх послуг. Система управління якістю необхідна сучасній школі для: підвищення ефективності освітнього процесу в досягненні вимог, які пред'являються державними освітніми стандартами; розвитку творчої і дієвої атмосфери в установі, активізації професійної діяльності педагогічних працівників; поліпшення в цілому системи управління у закладі загальної середньої освіти; оптимізації фінансового, ресурсного та кадрового забезпечення освітнього процесу; підвищення конкурентоспроможності закладу загальної середньої освіти; створення сучасних безпечних умов освітньої діяльності; забезпечення широкої участі громадськості в управлінні закладом загальної середньої освіти.

Визначено функції шкільної системи управління якістю освіти, а саме: забезпечення шкільного стандарту якості освіти як суспільного договору між суб'єктами освітнього процесу; визначення критеріїв якості освіти у закладі загальної середньої освіти; підготовка аналітичних звітів про якість освіти у школі; стимулювання інноваційних процесів у школі для підтримки і постійного поліпшення якості освіти; визначення напрямків розвитку школи, підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Під *шкільною системою управління якістю освіти* розуміється сукупність суб'єктів (Державна служба якості освіти України тощо) і об'єктів управління (заклади загальної середньої освіти), методів, засобів і заходів, спрямованих на проектування, реалізацію, забезпечення і підтримку відповідного рівня процесів, які відповідають потребам споживачів освітніх послуг. При розробці шкільної системи управління якістю освіти основним завданням керівництва загальноосвітньої установи є створення служби якості. Для вирішення цього завдання необхідно: сформувати управлінську команду служби якості (моніторингу якості); розробити план створення і функціонування шкільної системи управління якістю.

Доведено, що служба якості у закладі загальної середньої освіти має зосередитися на послідовному розв'язанні наступних завдань, а саме: розробити нову функціональну модель надання освітніх послуг із зазначенням обов'язків, завдань і регламентів діяльності всіх підрозділів, що входять у службу якості, а також інших підрозділів, які безпосередньо або опосередковано впливають на якість освітніх послуг; розробити пропозиції у роботі з педагогічним складом (підвищення кваліфікації, проходження атестації тощо); впорядкувати робочі

процеси, визначити кількісні критерії оцінки якості, методи та інструментарій їх вимірювання та збору інформації.

Основними функціями служби якості закладу загальної середньої освіти є: активна взаємодія із замовниками та споживачами освітніх послуг; організація робіт щодо поліпшення якості; навчання і мотивація педагогічного складу; проектування процесу надання освітніх послуг; проведення різних моніторингових досліджень щодо визначення якості освітнього процесу та результаті навчання; методична та консультаційна підтримка з упровадження методів управління якістю та розробки документації у структурних підрозділах закладу; збір і аналіз інформації про якість освітніх послуг; підготовка пропозицій щодо усунення невідповідностей, підвищення кваліфікації та мотивації педагогічних працівників, поліпшенню матеріальної бази, загального управління загальноосвітнім закладом і якістю освіти у цілому.

Доведено, що система управління якістю у закладі загальної середньої освіти має бути орієнтована на споживача освітніх послуг; передбачати відповідальність керівництва за якість освітніх послуг; спиратися на компетентність педагогічного та науково-педагогічного складу; застосовувати процесуальний та системний підходи до управління якістю; здійснювати постійний моніторинг якості для прийняття поточних та стратегічних рішень; встановлювати взаємовигідні стосунки із зацікавленими сторонами (стейкхолдерами).

Основними завданнями законодавства України про загальну середню освіту є: управління суспільними відносинами, що виникають у процесі реалізації права людини на повну загальну середню освіту; забезпечення права людини на доступність та безоплатність здобуття повної загальної середньої освіти; забезпечення необхідних умов для функціонування та розвитку системи загальної середньої освіти; зобов'язання громадян України на здобуття повної загальної середньої освіти; якість повної загальної середньої освіти та якість освітньої діяльності; визначення структури та змісту повної загальної середньої освіти; визначення органів управління у галузі загальної середньої освіти та їх повноважень; визначення прав та обов'язків учасників освітнього процесу; встановлення відповідальності за порушення законодавства України про загальну середню освіту.

Якісна загальна середня освіта відповідає за процес засвоєння учнями необхідних знань, навичок і умінь, формування світогляду для інтелектуального, фізичного й соціального розвитку особистості для гідного існування в сучасному світі. Формування загальноприйнятих цінностей, заснованих на принципах гуманізму, взаємоповаги в інтересах сім'ї, суспільства і держави.

Доведено, що провідну роль у системі якості освіти в Україні грають професійно підготовлені кадри. До педагогічної діяльності мають долучатися особи, знання, уміння і навички яких відповідатимуть критеріям державних стандартів та матимуть відповідну освіту та професійну підготовку у необхідній

сфері. Діючим законодавством України, положенням та статутами відповідних закладів освіти визначаються професійні права й обов'язки педагогічних працівників під час їх виконання. Окрім того, законодавець визначає період навчання, загальну організацію навчального процесу, права та обов'язки кожного з учасників освітнього процесу.

Підкреслено, що якісна загальна середня освіта має відповідати вимогам державного стандарту, яким визначено компоненти і зміст освіти, встановлено державні вимоги до випускників.

Визначено, що порівняння компетенції впливу державних і громадських інститутів (інституцій) на модернізацію системи освіти, підвищенням її якості є перспективним напрямком наукових досліджень і заслуговує на окрему увагу з боку науковців. В якості одного з напрямків прояву цієї складної по змісту і багатогранної за формою позиціювання проблематики науково-практичних знань, може бути розглянуте питання, зміст якого стосується структури мотиваційного механізму державного управління якістю загальної середньої школи. Формування системи управління якістю освіти відповідно до діючої моделі є трудомістким процесом, і в результаті його виконання відбувається підміна об'єкту уваги: забезпечується не стільки якість освіти, скільки відповідність сукупності документів вимогам Міжнародних стандартів.

Виходячи із загальних особливостей розвитку управління в соціальних системах, зроблено висновок, що в основу управління якістю освіти доцільно покласти ціннісно-мотиваційний підхід, який відповідає сучасним пріоритетам розвитку освіти. Він передбачає наявність, з одного боку, системи цінностей, яка розділяється всіма учасниками освітнього процесу і характеризує заклад освіти як корпорацію, з іншого – наявність мотиваторів, які підтримують свідоме прийняття цих цінностей викладачами і здобувачами освіти. Такий підхід сприяє реалізації компетентної моделі освіти, підтримку розвитку ключових суб'єктів освітнього процесу, дитино- і педагогоцентризм.

Педагог, будучи одним з провідних суб'єктів управління і гарантів якості освітнього процесу, формує таке освітнє середовище, в якому і учень стає активним учасником процесу свого навчання. Адаптація навчального процесу до особистісних характеристикам учнів, їх загальний і особистісний розвиток відбуваються тільки тоді, коли викладач активізує свою особистісну і професійну культуру. Приклад викладача – це можлива модель вибудовування поведінки учня, його ставлення до освіти, до вибору майбутньої професії, до інших людей і самого себе, зразок ціннісного вибору, зробленого “значущим Іншим”.

Виходячи з цього, ціннісно-мотиваційне управління якістю освіти у середній школі – це діяльність з організації відносин між основними суб'єктами освітнього процесу (викладачами, учнями, керівництвом закладу), що передбачає формування системи корпоративних цінностей-цілей, наявність відповідних мотиваторів, що підтримують свідоме прийняття і реалізацію цих цінностей-цілей, і встановлює чітку кореляцію між результатами праці та статусною

позицією учасників освітнього процесу, сприяє безперервному зростанню якості освіти. Сучасні пріоритети державної політики в галузі освіти, вже знайшли прояв в нових підходах до стандартизації освіти, в нових уявленнях про її результати, передбачають зовсім інші ціннісні позиції викладачів. Відновлення статусу ключових суб'єктів освітнього процесу, забезпечення їх професійного зростання має стати першочерговим завданням систем менеджменту якості з боку держави.

Доведено, що одним із елементів контролю якості загальної середньої освіти та якості навчальних досягнень випускників є проведення зовнішнього незалежного оцінювання (далі – ЗНО). Основним недоліком діючої процедури складання ЗНО, визначено, її непрозорість. Тому для комп'ютерної мережі в пунктах проведення ЗНО є доречним запровадити топологію “клієнт-сервер” з мінімальним набором програмного забезпечення на комп'ютерах. Тому, на сьогоднішній день існує гостра необхідність впровадження сучасних інформаційних обчислювальних технологій у процедуру складання ЗНО. Фундаментальний недолік зовнішнього незалежного оцінювання пов'язаний з тим, що його намагалися пристосувати для досягнення одночасно цілого ряду абсолютно різних цілей. Він був покликаний стати і підсумковою атестацією для випускників, і вступним випробуванням для абітурієнтів, і інструментом моніторингу системи якості освіти, і засобом контролю об'єктивності шкільних оцінок. Однак при вирішенні будь-якої конкретної задачі універсальний інструмент неминуче програє спеціалізованим.

Проведений аналіз надає підстави узагальнити, що в Україні за роки незалежності були сформовані нормативно-правові засади які сприяли розвитку та якості системи загальної середньої освіти, серед яких конституційне визначення права громадян брати участь в управлінні державними справами; у законодавчих, підзаконних актах та інших нормативно-правових документах закріплено основні права що належать освітнім спільнотам на самоврядування, сформовано нормативні засади діяльності інших колегіальних та одноособових органах освіти, нормативно закріплено права широкого кола громадськості на співпрацю та контроль за діяльністю органів влади щодо якості освітнього процесу.

Однак дослідження реального стану нормативної бази управління якістю загальної середньої освіти свідчить про необхідність більш детального вдосконалення її відповідно до сучасних вимог. Насамперед необхідною умовою є створення системи освіти, яка була б конкурентоспроможною до подібних закладів освіти ЄС, підтримувала та використовувала найкращі практики, як європейські, так і світові, з урахуванням сучасного розвитку українського суспільства, національних традицій та методів. Освіта є продуктом на ринку світових освітніх послуг. Тому, необхідно значно розширити вплив закладів освіти на створення людських ресурсів у всіх сферах соціальної діяльності, щоб

створити широке коло висококваліфікованих кадрів, які відповідали б сучасним вимогам світового ринку праці.

Аналіз нормативно-правових актів управління якістю в загальній середній освіті надав можливість зробити висновок, що в Україні сформована достатня правова база, яка скерована на виконання стратегічних завдань в системі якості освіти відповідних для демократичного суспільства. Ця основа охоплює сфери освіти з прав людини, громадянську освіту, міжкультурну освіту та вивчення світових проблем. Однак на шляху реформування освітнього процесу для задоволення сучасних потреб залишається ще багато питань, які потребують експертної уваги науковців, дослідників, та управлінців. Серед цих питань можемо виділити: підготовка педагогічних працівників відповідно сучасним вимогам, забезпечення якості культурної та політичної освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини, формування іміджевої системи загальної середньої освіти, постійний моніторинг системи громадянської освіти тощо.

У Розділі 4 «Світовий досвід державного управління якістю освіти» здійснений аналіз світового досвіду державного управління якістю освіти, що надало можливість зробити такі висновки.

Доведено, що європейська практика оцінки якості освіти характеризується створенням спеціалізованих акредитаційних агенцій – громадських організацій, що займаються розробкою інструментарію й методик оцінки якості, а також здійснюють перевірку якості освіти. Діяльність агенцій зосереджена, насамперед, на оцінці якості та забезпеченні гарантій якості, що передбачає акредитацію ЗВО і освітніх програм, а також контроль і консалтинг в окремих елементах і аспектах освітньої діяльності, наприклад, таких, як електронне навчання, ефективність наукових досліджень, освітні сервіси, системи менеджменту.

Зокрема, основою американської системи саморегуляції є прагнення поліпшити систему освіти шляхом управління якістю, що проводиться на рівні всього навчального закладу. Існують кілька способів такого управління якістю: через акредитацію закладів освіти за регіонами спеціальними організаціями, що володіють чітко сформульованими стандартами і вимогами до періодичної самооцінки та оцінки з боку зовнішніх спостерігачів; через спеціалізовану, побудовану на оцінці професійного рівня, акредитацію освітніх програм, яка функціонує так само, як і відповідне управління якістю цих програм усередині навчального закладу, проте організовується професійною спільнотою; через освітні програми, повністю організоване самим університетом і спрямоване на поліпшення його діяльності, на можливість перерозподілу ресурсів і освітніх пріоритетів.

Акредитації за американськими правилами, на підставі внутрішньої університетської самооцінки, сприяють підвищенню якісного рівня діяльності закладів освіти. Вони стимулюють проведення різноманітних заходів з

модернізації змісту освітніх програм, активізації освітнього процесу, широкого використання новітніх технічних засобів навчання.

Зазначено, що важливу роль у США у процесі акредитації програм і спеціальностей ЗВО відіграють професійні громадські асоціації (асоціації медиків, юристів, інженерів тощо). Ці асоціації мають спеціальні Комісії з вищої освіти, які і проводять процедуру акредитації університетів, що знаходяться на території регіону, крім одного зі своїх головних завдань підтримання високого престижу своєї професії і компетенції її представників, ці асоціації дуже суворо оцінюють і порівнюють результати діяльності закладів вищої освіти. Згідно з американськими стандартами акредитації управління якістю застосовується у таких основних сферах, як: якість академічних та інших навчальних програм; інституційна ефективність; звітність і зрозумілість процесів і процедур для громадськості.

З'ясовано, що важливий аспект управління якістю – це ефективність університету як організації. Тоді як викладання і наукова робота – це те, що робить ЗВО, інституційна ефективність – це те, чого ЗВО насправді домагається. І чим більше у процесі управління якістю є доказів відповідності організаційних результатів поставленим цілям, тим більше очевидна інституціональна ефективність, тим більше ймовірно отримання або підтвердження акредитації університетом.

Установлено, що особливе значення в університетах США надається залученню викладачів до управління якістю. Ініціатором цього можуть бути ректор, проректор, декан, але викладачі мають бути в центрі управління якістю університету. В ідеалі процес управління якістю виростає з партнерства між адміністрацією і викладацьким складом.

На підставі аналізу зарубіжного досвіду управління якістю вищої освіти констатовано, що в європейських країнах переважає державна система управління якістю вищої освіти, і виокремлено такі основні процедури контролю якості освіти з боку державних органів: ліцензування, оцінка (атестація), акредитація. Ліцензування та акредитація проводяться державними або іншими органами на основі заздалегідь установлених критеріїв, а освітні програми мають відповідати певним мінімальним вимогам. Оцінка (атестація) може ґрунтуватися на джерелах інформації широкого спектру, і до неї можуть бути залучені як місцеві, так і запрошені фахівці. Щодо США, то тут контроль над якістю відбувається переважно самими закладами освіти. Визначення якості освіти вчені розглядають за 4-ма групами критеріїв: критерій факту (з урахуванням кількісних показників); критерії якості (глибини людських процесів з глибиною та потужністю); критерії ставлення (формування висновків щодо причин поведінки та дій студентів); час критеріїв (показує стабільність у вимірюванні знань, навичок та вмінь).

Елементи громадської оцінки якості освіти на міжнародному рівні використовуються в численних моніторингових системах. Окрім того,

глобалізація освітнього простору передбачає пріоритетність міжнародних показників, критеріїв, стандартів і норм у галузі освіти порівняно з національними. Щоб статистика перетворилася на індикатори, вона має опиратися на якусь точку посилення (звіту, порівняння). Зазвичай такою точкою відліку є соціально погоджений стандарт.

Доведено, що індикатори не є простими даними в математичному вираженні. Вони становлять собою інформацію, розроблену для вивчення процесів, що відбуваються у системі освіти. Інформація у вигляді статистичних даних та аналітичних висновків, зроблених на їх підставі, має бути актуальна, доступна і зрозуміла не тільки фахівцям, але й широким колам громадськості. При цьому процедура збору і обробки даних не повинна викликати труднощів, а їх публікація – не вимагати значних видавничих витрат.

Основні вимоги до розробки індикаторів якості освіти полягають у тому, що: індикатори мають бути кількісними, хоча й значити більше, ніж просто числовий вираз; індикатори мають передавати узагальнену інформацію про важливий аспект функціонування освітньої системи; індикатори передбачають інформування всіх зацікавлених сторін в освіті (студентів, їх батьків, викладачів, ректорів ЗВО, управлінців, розробників освітньої політики); індикатори – це інструмент діагностики, який використовують для аналізу та прийняття рішень. Вимогами до системи індикаторів якості освіти є науковість, системність, природність, інноваційність, відкритість і прозорість.

Аналіз міжнародного досвіду надав можливість визначити причини проблем в забезпеченні якості вищої освіти, а також якості підготовки фахівців в українських ЗВО, а саме: систематичне недофінансування системи вищої освіти; невідповідність рівня підготовки абітурієнтів до вимог ЗВО; відставання української вищої школи від низки світових і загальноєвропейських тенденцій у розвитку вищої освіти і вдосконаленні її якості; неадекватність сформованих механізмів розвитку та оновлення вищої освіти новим соціально-економічним умовам функціонування вищої школи; слабке оновлення і інтенсивне старіння професорсько-викладацького складу вищої школи; проблема працевлаштування випускників; корупція в системі освіти; скорочення обсягів науково-дослідних робіт у закладах вищої освіти тощо.

На підставі огляду основних проблем, констатовано, що шлях до якісної вищої освіти пролягає через визначення стандартів, достатню ресурсну базу, високу кваліфікацію персоналу, правильну структурну організацію та ефективне управління. Однією з умов підвищення якості вищої освіти є посилення відповідальності університетів за результати своєї діяльності, завдяки розширенню демократичного принципу їх функціонування та поглиблення автономії.

Основними концептуальними засадами та напрямками розвитку вищої освіти в Україні є, зокрема, такі твердження:

– ядром вищої освіти мають виступати дослідницькі університети, які забезпечуватимуть підготовку у багатьох галузях знань, глибоку теоретичну підготовку, набуття компетентностей, необхідних для наукових досліджень та практики, що у співпраці з науковими організаціями здійснюватимуть фундаментальні та прикладні дослідження у перспективних галузях науки і техніки, активно залучатимуть студентів до досліджень і розробки прикладних проектів. Дослідницькі університети мають виступати лідерами у розвитку нових знань і створенні власних Інтернет-платформ для поширення їх у суспільстві. Освітні програми, які запроваджуватимуться, мають характеризуватися цілісністю, міждисциплінарністю, систематизацією, орієнтацією на новітні наукові досягнення;

– заклади вищої освіти галузевого напрямку є основним постачальником інновацій, прикладних науково-технічних розробок для потреб державного та приватного секторів, які мають активно залучати студентів до розробки та впровадження новітніх технологій. У структурі закладів вищої освіти мають створюватися і функціонувати стартап-центри, бізнес-інкубатори, виробничі підрозділи тощо, де освітні програми, що реалізуються, є більш гнучкими, модульними, орієнтованими на вирішення конкретних проблем і забезпечують посилене практичне навчання;

– заклади вищої освіти галузевого спрямування можуть пропонувати освітні програми з мікрокредитування як для власних студентів, так і для зовнішніх споживачів із використанням освітніх та інформаційних Інтернет-платформ для поширення знань серед професійного співтовариства, професійної орієнтації, пошуку ділових партнерів тощо. Такі віртуальні університети можуть забезпечувати навчання із багатьох спеціальностей, існувати як окрема платформа в Інтернеті, так і бути віртуальною резервною копією традиційної освіти. Віртуальні університети з дистанційною формою навчання нині мають бути орієнтованими на розширення доступності вищої освіти для різних категорій населення, підвищення кваліфікації, оволодіння додатковими навичками, опанування новими компетентностями, розповсюдження кращих викладацьких практик. Освітні програми із використанням дистанційних форм навчання характеризуються максимальною гнучкістю, що забезпечує викладання мікро- та нанокредитних дисциплін. Віртуальні університети із використанням дистанційних форм навчання наразі є основними постачальниками неформальної та інформальної освіти, передбачають функціонування багатонаціональної та багатокультурної студентської спільноти, що розвиватиметься на основі взаємоповаги, толерантності. Це, натомість, створить умови для регулярної та симетричної академічної мобільності студентів та викладачів;

– діяльність державних закладів вищої освіти має здійснюватися за умов максимальної автономії, ступінь якої залежить не від типу освітнього закладу, а від оцінки його ефективності. Держава в особі Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти здійснює ліцензування та інституційну

акредитацію закладів вищої освіти, ліцензує центри акредитації та затверджує кваліфікаційні вимоги та освітні стандарти;

– фінансування державою вищої освіти має відбуватися на основі прогнозу пріоритетів соціально-економічного, науково-технічного та інноваційного розвитку на довгострокову перспективу, на основі принципу рівного доступу до вищої освіти для всіх верств населення та з урахуванням регіональної специфіки. Заклади вищої освіти гарантуватимуть інклюзивність їх освітньої діяльності, доступність освітніх ресурсів, дотримання принципу академічної доброчесності та високого професіоналізму;

– відкритість системи вищої освіти для міжнародної співпраці. Держава сприяє залученню іноземних викладачів до роботи у національних закладах вищої освіти, гарантує безпечні умови навчання, сприяє кращій безкоштовній освіті у світовому освітньому та науковому просторі.

Узагальнення наукових праць, які присвячено впливу держави для розвитку систем якості вищої освіти, дало змогу визначити такі тенденції: зростання функцій моніторингу якості з боку держави; зміцнення ролі державного управління; підтримка інтеграційних процесів; інтернаціоналізація освіти; збільшення ступеня безпеки розподілу повноважень за рівнем управління; орієнтація на об'єктивну інформацію про систему освіти, засновану на моніторингу прийняття управлінських рішень щодо якості освіти.

Державне регулювання в системах вищої освіти у світі має чимало тотожних характеристик, а розвиток взаємодії значною мірою нині обумовлений інтеграційними процесами між закладами вищої освіти, і найчастіше знаходять нові методи управління на інституційному рівні. Найбільш значним є зростаючий інтернаціоналізований характер конкуренції між університетами. Проте найважливішою характеристикою сучасного регулювання національних систем освіти є зростання функцій держави. Це зростання супроводжується розробкою національних критеріїв оцінки якості університетів, а також зменшенням рівня взаємодії держави та академічним співтовариством у реалізації найважливіших рішень, пов'язаних з розвитком вищої освіти.

У Розділі 5 «Державне управління якістю освіти для забезпечення інноваційного розвитку суспільства і людського капіталу України» вивчаються механізми вдосконалення державного управління якістю освіти; вдосконалення нормативно-правового забезпечення державного управління якістю освіти; пропонується модель державного управління якістю освіти.

Основними принципами модернізації системи освіти є: підвищення якості освіти, підвищення доступності освіти, підвищення ефективності освітньої системи. Відповідно, головними напрямками модернізації системи державного управління освітою є: управління якістю; управління доступністю; управління ефективністю. Ці три ключові напрямки можна вважати і основними критеріями ефективності державного управління. Суб'єктами оцінки якості освіти виступають: держава, суспільство, сфера виробництва (ринок праці) і особистість

- зовнішні стейкхолдери (зацікавлені суб'єкти); органи управління освітою, заклади освіти, ті, хто навчає, ті, хто здобуває освіту - внутрішні стейкхолдери (зацікавлені суб'єкти).

Спираючись на аналіз європейських стандартів доведено, що система зовнішнього забезпечення якості має бути органічним продовженням створених закладами освіти механізмів внутрішнього забезпечення якості, відповідно принципу автономії закладів.

Доведено, що зовнішнє оцінювання якості має відповідати досягненню цілей і завдань освіти, погоджених із основними стейкхолдерами, бути валідними та відкритими, мають здійснюватися незалежними експертами та за зрозумілими критеріями. Забезпечення якості, у термінах міжнародного стандарту якості (серії ISO 9000), вимагає розробки сукупності планованих і систематичних заходів, які необхідно провести для створення у «акціонерів» освіти впевненості в тім, що освітні продукція і послуги задовольняють визначеним вимогам до якості. Поняття «якість», в контексті дослідження, охоплює ті властивості освітніх послуг, що пов'язані з можливістю задоволення визначених суспільних і особистісних потреб відповідно до їхнього призначення. Отже, для підвищення якості освіти на усіх її рівнях необхідно забезпечити вимір і оцінку якості випускників і порівняння їх результатів із деяким еталоном, тобто стандартами, системою критеріїв сертифікації.

Досліджено прагнення вітчизняних ЗВО виконати норму ЗУ «Про вищу освіту» щодо створення дієвого внутрішнього оцінювання якості освіти, що передбачає визначення принципів та процедур забезпечення якості вищої освіти; здійснення моніторингу, перегляду освітніх програм; щорічне оцінювання здобувачів вищої освіти, НПП та педагогічних працівників; забезпечення підвищення кваліфікації НПП; забезпечення необхідних ресурсів для організації освітнього процесу; запобігання та виявлення академічного плагіату тощо. З'ясовано, що нині актуальним є питання розробки інструментів, які сприятимуть забезпеченню сталого функціонування систем внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості у вищій освіті.

Доведено, що завданням держави є сприяння закладам вищої освіти у побудові таких систем забезпечення якості, які могли б гарантувати якість фахівців, необхідну замовникам на ринку праці. Ця проблема залишається актуальною тому, що вимоги до професійної підготовленості випускників визначають цілі освітнього процесу. Діяльність закладів вищої освіти України у напрямі забезпечення «якості випускника» має вважатися успішною, якщо вона буде забезпечувати освітні послуги і професійну підготовку, що: відповідатимуть чітко визначеним потребам «акціонерів вищої освіти» (у термінах Міжнародного стандарту якості серії ISO 9000); задовольнятимуть вимогам ринку праці; відповідатимуть стандартам вищої освіти; не будуть суперечити законодавству України; пропонуватимуть кожному члену суспільства якісні освітні послуги за конкурентоздатними цінами.

Виходячи з аналізу прогресивного зарубіжного досвіду, в дисертаційному дослідженні визначено такі принципи дієвої системи державного регулювання освіти: чіткість, зрозумілість та легітимізованість мети розвитку національної системи освіти; стратегічне планування та реалізація програм розвитку освіти на довгострокову перспективу; активне створення та діяльність колегіальних органів оцінки якості освіти; широкий колегіальний підхід до управління освітою та забезпечення на цій основі її взаємодії з економікою та громадськістю.

Обґрунтовано, що теоретико-методологічною стратегією розбудови системи внутрішнього забезпечення якості у закладі освіти виступає синергетичний підхід, практико-орієнтованою – кваліметричний, загальнонауковою – системний підхід, об'єднані принципами, методами та інструментами Total Quality Management.

Аналіз літератури, нормативно-правових документів, вивчення міжнародного досвіду державного управління якістю освіти дав змогу розробити модель державного управління системою забезпечення якості освіти (Рис.1).

Рис. 1 Компоненти державного управління системою забезпечення якості освіти

Регулювання є частиною процесу управління і є однією з його функцій, що тісно пов'язана з функціями планування та організації, а також засобом досягнення поставлених цілей. Управління якістю має стати наративом управління сучасною системою освіти в Україні. В процесі формування моделі державного управління, крім вищевказаних особливостей, скоріше всього треба брати до уваги інноваційний аспект (він головним чином впливає на якість освіти на управління нею) і регіональний фактор освіти.

Європейські держави наразі більше зацікавлені контролювати якість і розвиток вищої освіти через організацію ефективного управління у закладах освіти, поступово розширюючи не тільки їх автономію, але і зони відповідальності. На практиці це відображається у створенні і розвитку структур, які виконують посередницькі функції між державою та закладами освіти. Дані про рівень і якість освіти відіграють усе більшу роль у прийнятті рішень про інвестиції.

Доведено, що важливими елементами вдосконалення фінансового механізму державного регулювання системи середньої та вищої освіти в умовах формування та розвитку ринку освітніх послуг, є: розвиток стандартів фінансування середньої та вищої школи; нормативно-правова підтримка економічної незалежності середньої та вищої школи; послідовне дотримання принципу економічної автономії університетів та закладів освіти в цілому; законодавче забезпечення прозорості фінансової діяльності середньої та вищої школи; застосування державно-приватного партнерства у розвитку вищої освіти; розробка заходів державної допомоги для залучення фінансових ресурсних інвестицій у вищу школу, розширеного використання пільг та податків.

Доведено, що вирішення визначених проблем змінить соціальну систему освіти шляхом нових форм економічної організації у вищій освіті. Це означатиме зміну сильної державної системи фінансування, яка була розроблена в ХІХ столітті, на користь змішаної системи державного та недержавного фінансування.

Ефективна фінансова політика держави стає вирішальним елементом розвитку вищої освіти. До основних проблем реалізації державно-приватного партнерства у сфері освіти можна віднести наступні: *недосконалість законодавчої бази*, яка знаходить прояв у відсутності податкових стимулів для співпраці з освітніми закладами зі сторони бізнесу. Відсутній алгоритм спільного засновництва освітніх установ державними органами та приватними особами, не опрацьована нормативна база по регламентації і розвитку механізмів реалізації автономних установ, що гальмує розвиток практики його застосування; *відсутність фінансової зацікавленості комерційних організацій*, що пов'язано з неможливістю віднесення на собівартість продукції в повному обсязі витрат комерційних організацій з підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників, а також витрати на утримання освітніх центрів всередині підприємства; *відсутність сталого бюджетного фінансування ЗВО*, що породжує високі ризики при реалізації освітніх проєктів, що зменшує можливості

обліку витрат за такими проектами для бізнес структур і знижує їх зацікавленість у вкладенні фінансових коштів у довгостроковій перспективі; *низька кваліфікація фахівців* у галузі створення та управління проектами в рамках ДПП як в освітніх структурах, державному секторі, так і приватних підприємствах.

Доведено, що основні проблеми розвитку державно-приватного партнерства у сфері освіти лежать у площині законодавчого забезпечення. За умови пошуку ефективних шляхів їх вирішення, може стати ефективним механізмом розвитку української освіти, що може стимулювати розвиток переваг як для державної системи освіти, так і для освітніх закладів, суть яких полягає в наступному: розвиток ринку та посилення добросовісної конкуренції на ринку освітніх послуг; створення нових організаційно-правових форм об'єднання освітніх установ з бізнесом; удосконалення нормативно-правової бази в умовах реформування освіти; відпрацювання механізмів фінансування розвитку ЗВО; впровадження механізмів взаємодії ЗВО та роботодавців; удосконалення освітніх стандартів з урахуванням реальних потреб ринку праці; створення навчально-виробничої інфраструктури на базі освітнього закладу для інноваційної діяльності компаній; залучення студентів та професорсько-викладацького складу до виконання науково дослідницьких робіт та спільних проектів з участю бізнесу; розвиток ринку освітніх послуг тощо.

Обґрунтовано, що стимулювання активної участі бізнес-структур у розвитку освітніх установ має стати частиною державної економічної політики, оскільки від ефективності цього процесу залежить перехід економіки країни на інноваційний шлях розвитку. Основні напрямки стимулювання цього процесу мають зосередитися на прямій державній участі в освітніх проектах, що мають національний пріоритет у здійсненні державної підтримки інноваційної діяльності бізнес-структур через кредитування, пільгове оподаткування та інші преференції, що полегшують умови діяльності підприємств.

Доведено, що держава, як основний правовий регулятор системи вищої освіти, виступає в ролі зацікавленої сторони, приймаючи рішення, які враховують зовнішні впливи демографічних, економічних і політичних факторів. Формуються показники державного замовлення та приймального контролю, розвивається моніторинг ефективності ЗВО, науково-педагогічні працівники ґрунтуючись на отриманих рекомендаціях, розробляють стратегії та освітні програми. Через зворотний зв'язок з кафедрами керівництво закладу освіти звітує про свою діяльність.

Система державно-приватного партнерства надає можливість коригувати завдання державного сектора. Випускник, як результат освітньої діяльності, є наслідком взаємодії закладів освіти і бізнес-спільноти через органи державної влади. При цьому інтереси партнерів спрямовані на зміцнення конкурентоспроможності шляхом досягнення ефективного розподілу ресурсів або на створення цільових показників, що забезпечують необхідні показники

ефективності, шляхом постановки чітких цілей і завдань з формулюванням подальших дій по їх досягненню.

Акцентовано увагу на тому, що у зв'язку зі змінами інформаційного простору, органи державної влади мають реагувати на виклики інформаційного суспільства та розробляти відповідні рішення, які сприятимуть його поступовому розвитку. Державна політика має бути спрямована на створення умов, які сприятимуть поліпшенню якості освіти в країні, в тому числі, за допомогою розвитку цифрових технологій, формування цифрової грамотності, забезпечення безпеки у віртуальному просторі. У зв'язку з цим важливо проводити державну політику в сфері цифрової трансформації на створення якісної нормативної правової бази щодо цифровізації системи освіти.

Доведено, що в умовах цифрової еволюції, держава має формалізувати зміни, що відбуваються. Формування державної політики в галузі цифровізації освіти має бути, спрямовано на: законодавче закріплення цифрових процесів; створення технічних умов для вдосконалення інститутів розвитку суспільства; розвиток інноваційних технологій дистанційного навчання; збільшення експорту ІТ-продукції; створення освітньої платформи для вдосконалення компетенцій учасників освітнього процесу в умовах цифровізації; формування мотиваційної системи для розвитку цифрової свідомості.

Цифрова трансформація системи освіти із збереженням її якості на достатньо високому рівні в даний час є одним з пріоритетних напрямків розвитку держави.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та запропоновано нові підходи до вирішення наукового завдання, що полягає в подальшому розвитку теоретико-методологічних та практичних засад дослідження державного управління якістю освіти. Проведені дослідження дозволили обґрунтувати сутність якості освіти та запропонувати науково-методичні підходи щодо вдосконалення державного управління цим процесом. Результати дослідження дають підстави для таких загальних висновків:

1. На основі узагальнення наукової думки стосовно якості освіти сформульовано авторське визначення якості освітнього процесу. Якість освітнього процесу – комплекс характеристик освітнього процесу, що визначають послідовне та практично ефективно формування компетентностей та професійної свідомості фахівця. Це певний рівень знань і вмінь, розумового, фізичного й морального розвитку, якого досягли випускники закладу освіти відповідно до запланованих цілей навчання і виховання. При побудові системи державного управління якістю освіти крім нормативних засад освітньої діяльності, наукової розробленості проблеми і стану педагогічної практики необхідно враховувати особливості національної освіти як системи і основні тенденції розвитку освіти і суспільства. Також необхідно враховувати такі особливості освіти, як: багаторівневність управлінських впливів; їх взаємозв'язок; самоврядність

компонентів і елементів системи освіти; багатоцільовий характер функціонування і розвитку системи освіти; різнотипність освітніх установ, які вирішують поряд з вихованням і навчанням ще й соціальні та корекційні завдання; обов'язкова наступність різних освітніх рівнів; багатопараметричний характер оцінки стану і результатів освітньої діяльності тощо.

Національна система державного управління якістю освіти може бути представлена у вигляді ієрархії рівнів управління: загальнодержавного – регіонального – субрегіонального – інституційного – локального. Рівні ієрархії розглядаються нами як підсистеми по відношенню до того виду діяльності, який здійснюється системою. Під *державним управлінням якістю освіти* розуміється взаємодія суб'єктів освіти і органів державної влади і місцевого самоврядування, спрямоване на зміну проявів властивостей якості освіти в інтересах людини, суспільства, держави.

2. Система управління якістю у закладі загальної середньої освіти має бути орієнтована на споживача освітніх послуг; передбачати відповідальність керівництва за якість освітніх послуг; спиратися на компетентність педагогічного та науково-педагогічного складу; застосовувати процесуальний та системний підходи до управління якістю; здійснювати постійний моніторинг якості для прийняття поточних та стратегічних рішень; встановлювати взаємовигідні стосунки із зацікавленими сторонами (стейкхолдерами). Така оцінка забезпечує зворотній зв'язок, необхідний для прийняття управлінських рішень в цілях сталого функціонування та розвитку системи освіти. Механізми державного управління якістю представляють собою сукупність процесів, процедур та технологій взаємодії суб'єктів державного управління й місцевого самоврядування. Отже, *механізми державного управління якістю загальної середньої освіти* – це засоби, практичні заходи, які здійснюють органи управління в галузі загальної середньої освіти, задля надання якісної освіти учням, щоб результати їх навчання на відповідних рівнях відповідали критеріям державним стандартів. *Суб'єктами державного управління якістю освіти* виступає сукупність спеціально створених органів (державних, самоврядування, громадських), їх підрозділів, посадових осіб, які виконують функції управління.

Аналіз проблем оцінки якості загальної середньої освіти через проведення ЗНО надав можливість запропонувати такі механізми вдосконалення цього процесу, а саме: обмежити сферу застосування ЗНО дисциплінами, де можлива постановка змістовних питань, що мають однозначну відповідь; розділити з кожного предмета один іспит на два - загальнообов'язковий тест досягнень, без задачі якого неможливо отримати атестата зрілості, і необов'язковий тест здібностей, який використовується тільки для вступу до закладу вищої освіти; дозволити закладам вищої освіти проводити власне вступне випробування з профільних предметів, результати якого будуть підсумовуватися з результатами ЗНО; відмовитися від завдань з вибором однієї відповіді; передати розробку завдань для ЗНО викладацькій (вчительській) спільноті; привести систему

нарахування балів у відповідність з цілями ЗНО. Окрім того, на сьогоднішній день існує гостра необхідність впровадження сучасних інформаційних обчислювальних технологій у процедуру складання ЗНО.

Проаналізувавши нормативно-правові акти управління якістю в загальній середній освіті, можна зробити висновок, що в Україні сформована правова база, яка скерована на виконання стратегічних завдань в системі якості освіти відповідних для демократичного суспільства. Ця основа охоплює сфери освіти з прав людини, громадянську освіту, міжкультурну освіту та вивчення світових проблем. Однак на шляху реформування освітнього процесу для задоволення сучасних потреб залишається ще багато питань, які потребують експертної уваги науковців, дослідників, та управлінців. Серед цих питань можемо виділити: підготовка педагогічних працівників відповідно сучасним вимогам, забезпечення якості культурної та політичної освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини, формування іміджевої системи загальної середньої освіти, постійний моніторинг системи громадянської освіти тощо.

Вивчення аспекту запровадження якісної вищої освіти в Україні дозволило зробити висновок, що незважаючи на низку регулюючих нормативних актів, спеціально створених органів, залишаються проблеми, які знижують показники якості вищої освіти. Методологічна основа побудови системи якості вищої освіти – це системний підхід до вирішення цього питання, тобто концепція реформування вищої освіти повинна передбачати побудову рівня системи управління якістю: на інституційному, регіональному та державному рівнях.

Огляд основних проблем показує, що шлях до якісної вищої освіти лежить через визначення її стандартів, достатній ресурсній базі, високій кваліфікації персоналу, правильної структурної організації та ефективного управління. Однією з умов підвищення якості вищої освіти є посилення відповідальності університетів за результати своєї діяльності шляхом розширення демократичного принципу їх функціонування та поглиблення автономії.

3. В основі державного управління якістю освіти має бути покладений ціннісно-мотиваційний підхід, який відповідає сучасним пріоритетам розвитку освіти. Він передбачає наявність, з одного боку, системи цінностей, яка розділяється всіма учасниками освітнього процесу і характеризує заклад освіти як корпорацію, з іншого – наявність мотиваторів, які підтримують свідоме прийняття цих цінностей викладачами і здобувачами освіти. Такий підхід сприяє реалізації компетентнісної моделі освіти, підтримку розвитку ключових суб'єктів освітнього процесу, дитино- і педагогоцентризму. Сучасні пріоритети державної політики в галузі освіти: відновлення статусу ключових суб'єктів освітнього процесу, забезпечення їх професійного зростання, що має стати першочерговим завданням систем менеджменту якості з боку держави.

Вивчення концептуальних засад державного управління якістю освіти в роботі ґрунтувалося на аналізі сучасних концепцій реформування державного управління в цілому з метою виявлення їх переваг і недоліків, оцінки ступеня

доцільності реалізації даних концепції в Україні в тому вигляді, в якому це відбувалося в розвинених країнах, а саме: концепції New Public Management, Good Governance, Public Value Management та інструментальні можливості підходів Performance-Based Management, Total Quality Management. Вивчення сучасних концепцій державного управління в цілому є актуальним для їх імплементації в систему управління якістю освіти в Україні.

4. Поняття якості освіти не може і не повинно розглядатися тільки на основі власне освітніх параметрів, оскільки освіта – це широка соціально-економічна і соціально-культурна категорія. Це одна з найбільш важливих сфер суспільства і держави, яка визначає економічний, інтелектуальний та моральний потенціал країни. Тому оцінюватися якість освіти має, в тому числі, і за допомогою критеріїв, які перебувають поза сферою освіти. У цьому сенсі якість освіти корелює з такими глобальними категоріями, як рівень життя, економічний потенціал країни, динамізм суспільства, його здатність адаптуватися до умов, що змінюються в світі тощо.

Нова модель державного управління має бути представлена у вигляді системи управління якістю освіти, її розвитком, спираючись на світоглядну парадигму людиноцентризму. Вирішення даної проблематики можливе лише із залученням у систему державного управління ідей наукового осмислення проблеми якості освіти, усвідомлення того, що сьогодні вирішальну роль відіграє професіоналізм, професійна свідомість, орієнтована на якість. Людиноцентристський підхід розглядає освіту як спосіб становлення, реалізації нової людини, розвиток якої базується на загальності, багатогранності, багатстві всіх її здібностей, можливостей, талантів, ресурсів і потенцій. Осмислення цих уявлень на сучасному етапі здійснюється в ході впровадження національної стратегії і програми розвитку освіти, забезпечення її якості, які задають напрямки державній освітній політиці. Оновлення змісту освіти відбувається в умовах децентралізації державного управління, широкої автономізації закладів освіти, розвитку варіативності освітніх послуг і диференціації навчання, підвищення зацікавленості педагогів у дослідницькій, експериментальній діяльності. Посилюється тенденція створення нових типів і видів освітніх установ; розширення спектра освітніх послуг з урахуванням соціального замовлення.

5. Проведений аналіз зарубіжного досвіду управління якістю вищої освіти показує, що в європейських країнах переважає державна система управління якістю вищої освіти і можна виділити наступні основні процедури контролю якості освіти з боку державних органів: ліцензування, оцінка (атестація), акредитація.

Ліцензування та акредитація проводяться державними або іншими органами на основі заздалегідь встановлених критеріїв, а освітні програми повинні відповідати певним мінімальним вимогам. Оцінка (атестація) може ґрунтуватися на джерелах інформації широкого спектру, і до неї можуть бути залучені як місцеві, так і запрошені фахівці. Отже, інтеграція в світову освітню

систему є одним із стратегічних завдань програми розвитку освіти України. Заклади вищої освіти України беруть участь у провідних міжнародних освітніх проєктах. Однак, міжнародні взаємини в сфері освіти, а саме інтеграція в міжнародну освітянську спільноту та Болонський процес, показали, що кваліфікаційні документи українських закладах вищої освіти дещо відрізняються від прийнятих в зарубіжних країнах. Відрізняються номенклатурою спеціальностей випускників закладів освіти, змістом навчального матеріалу, різняться роль кафедри в процесі навчання.

Модернізація вищої освіти в Україні в контексті намірів щодо входження в європейський освітній простір актуалізує вивчення досвіду тих європейських країн, які досягли певних успіхів щодо адаптації своїх освітніх систем до сучасної загальноєвропейської моделі, а також успішно використовують нові принципи і методи у системі вищої освіти. Аналіз літератури, нормативно-правових документів, вивчення міжнародного досвіду державного управління якістю освіти дозволили розробити модель державного управління системою забезпечення якості освіти; визначити її компоненти, принципи функціонування. До компонентів моделі державного управління системою забезпечення якості освіти можна віднести: схема управлінської діяльності (потреба-мотив-мета-завдання-технологія-дія-результат); визначення і сутність об'єктів управління, предмети управління; задачі і механізми управління; принципи управління; принципи розвитку (саморозвитку); функції управління; засоби управління; критерії ефективності управління; види (методи) і типи управління; форми управління; умови управління. Принципами функціонування моделі державного управління якістю освіти визначені наступні: ієрархії; уніфікації; цілеспрямованості; доступності; безкоштовності; відповідальності; невтручання; суспільно-державного управління; саморозвитку; повноти і оптимальності; регламентації діяльності; зворотнього зв'язку; адекватності; оперативності; випереджаючого відображення; адаптивності; раціональної централізації; демократичного врядування; узгодженого управління.

6. Проаналізувавши нормативно-правові акти управління якістю вищої освіти надав можливість сформулювати рекомендації щодо державного регулювання якості вищої освіти та освітньої діяльності, а саме: розробити та затвердити на законодавчому рівні процедуру визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та / або інформальної освіти в системі формальної освіти (на сьогоднішній день цей процес носить декларативний характер на рівні законодавства і регламентується нормативними документами ЗВО); розробити та затвердити положення, які визначатимуть процедури присудження (призначення), підтвердження кваліфікації, а також порядок формування та правовий статус суб'єктів, які здійснюють діяльність з оцінки та визнання освітньої та / або професійної кваліфікації; розробити нормативний документ щодо процедури оцінювання науково-педагогічних працівників;

розробити нормативний документ щодо реалізації Положення про дуальну форму навчання.

Вивчивши стан інноваційних процесів для розвитку якості освіти та розбудови людського капіталу, можемо зробити висновок про неоднорідність доступності цифрових технологій як для учнів, так і для педагогів. Цей фактор має бути врахований в практиці організації навчання кожного громадянина в дистанційному режимі для забезпечення умов доступу до якісної освіти. Важливо також відмітити, що інновації – це не тільки технології, а й нові педагогічні підходи. Отже, відзначимо, що криза, що перевела освітній процес в дистанційний режим, стала мотивом для переоцінки засобів та інструментів цифрових технологій, які були впроваджені в закладах освіти раніше. У зв'язку з цим актуальним завданням держави стає розробка критеріїв для відбору освітніх цифрових інструментів, які можна застосувати в конкретних технічних умовах закладів освіти та населеного пункту, де він розташований, а також розробка методик їх впровадження в педагогічну практику.

У ході роботи над дисертаційним дослідженням було розроблено та впроваджено модель систему внутрішнього забезпечення якості вищої освіти та освітньої діяльності для ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом». Результатом впровадження даної моделі стали: розробка Стратегії та процедур забезпечення якості; системи та механізмів забезпечення академічної доброчесності; запровадження практики оприлюднення критеріїв, правил і процедур оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти; критеріїв, правил і процедур оцінювання науково-педагогічної діяльності науково-педагогічних працівників; моніторинг потреби в необхідних ресурсах для організації освітнього процесу, в тому числі для самостійної роботи здобувачів освіти; запровадження сучасних інформаційних систем для ефективного управління закладом освіти; запровадження інших процедур та заходів, що визначаються спеціальними законами та документами ЗВО.

7. Забезпечення високих і стійких темпів розвитку освіти неможливо без ефективного партнерства органів державної влади з представниками бізнесу. Освітні стратегії та програми, які орієнтуються тільки на використання бюджетних коштів, не дозволяють органам влади створити умови для реалізації масштабних, стратегічних проєктів, які формують конкурентоспроможність України. Альтернативою такого способу фінансування є державно-приватне партнерство. Нормативну основу державно-приватного партнерства у сфері освіти складають: Конституція України, Господарський кодекс України, Цивільний кодекс України, Закон України «Про державно-приватне партнерство», Закон України «Про освіту» тощо.

Проаналізувавши правові норми державно-приватного партнерства у галузі освіти, можна зробити висновок, що, незважаючи на великі труднощі, державно-приватного партнерства дозволяє залучати приватні інвестиції для будівництва об'єктів соціального значення, у тому числі закладів освіти.

Очевидно, що законодавча база для державно-приватного партнерства в освітній сфері в Україні знаходиться на початковій стадії розвитку. Національний рівень вітчизняної законодавчої бази щодо державно-приватного партнерства вимагає більш чіткої системи нормативних актів, які будуть комплексно регулювати проблеми, що можуть виникнути під час впровадження засобів державно-приватного партнерства в галузі освіти. Напрямами державно-приватного партнерства можна зазначити: спільне фінансування закладів освіти; створення та спільне фінансування баз практики; впровадження дуальної освіти; створення та спільне фінансування інноваційних підприємств (інноваційний бізнес, інноваційний центр тощо) на базі закладів освіти; запровадження спільних програм фінансування підготовки фахівців; впровадження програм соціального захисту (покращення житлових умов тощо) педагогічних, науково-педагогічних працівників освіти і здобувачів.

Зазначено, що впровадження державно-приватного партнерства в контексті реформи освіти матиме наступні перспективи: програма освітніх гарантій дозволить провести чітку межу між гарантованими державою освітніми і платними послугами, за які приватний партнер зможе відшкодувати вкладені ним інвестиції; програми «місцевих стимулів» (за рахунок місцевих бюджетів), можуть стати додатковим джерелом компенсації витрат інвестора для заохочення участі в проєктах державно-приватного партнерства.

Визначено переваги державно-приватного партнерства в освітній сфері, а саме: збереження муніципальної/державної власності; передача новозбудованих і придбаних об'єктів в рамках державно-приватного партнерства в державну/муніципальну власність; підвищення якості освітніх послуг для населення.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, які відображають основні наукові результати дисертації

1. Основи державного управління якістю освіти в Україні: монографія. Київ: «Видавництво Людмила», 2020. 348 с.
2. Hrabovenko N. V. Ensuring quality of education as a priority area of public policy (Забезпечення якості освіти як пріоритетний напрям державної політики) // Public management. № 5 (20). December 2019. Kyiv: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2019. – С.44-55.
3. Грабовенко Н. Людиноцентристські пріоритети державного управління якістю освіти // Аспекти публічного управління. Том 7. №8. 2019. С.13-19.
4. Грабовенко Н.В. Державне управління якістю освіти: понятійно-термінологічна характеристика // «Електронне наукове видання «Публічне адміністрування та національна безпека». 2020. №8 (16). URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/16123812147877.pdf>.

5. Hrabovenko N.V. Quality Assessment of Higher Education as a Public Policy: a Theoretical-Methodological Analysis (Оцінка якості вищої освіти як державна політика: теоретико-методологічний аналіз) // PR и СМИ в Казахстане. Сборник научных трудов. Выпуск 18. Алматы: «Қазақ университеті», 2020. С.82-93.

6. Hrabovenko N. State educational policy through the prism of modern processes in the field of knowledge reproduction (Державна освітня політика крізь призму сучасних процесів у галузі відтворення знань) // Public administration aspects. 2020. Vol.8. №6. URL: <https://aspects.org.ua/index.php/journal/article/view/821>

7. Semenets-Orlova I. A., Hrabovenko N. V. Quality assurance in higher education in Ukraine: an aspect of state regulation (Забезпечення якості вищої освіти в Україні: аспект державного регулювання) // Public management. № 5 (25). December 2020. Kyiv : Interregional Academy of Personnel Management, 2020. С.223-234 (*Особистий внесок автора полягає у визначенні принципів державного регулювання освіти*).

8. Грабовенко Н.В. Міжнародний досвід підвищення якості вищої освіти // Наукові перспективи (Серія «Державне управління», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Медицина»). Вип. № 3 (3), 2020. С.173-183.

9. Грабовенко Н.В. Нормативно-правове регулювання державно-приватного партнерства в освітній сфері // Наукові перспективи (Серія «Державне управління», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Медицина»). Вип. № 4 (4), 2020. С.152-160.

10. Грабовенко Н.В. Державне управління якістю освіти: понятійно-термінологічна характеристика // Електронне наукове видання «Публічне адміністрування та національна безпека». №8 (16). 2020. С.112-116.

11. Грабовенко Н.В. Нормативно-правові засади забезпечення якості загальної середньої освіти // Сучасні аспекти науки. IV том колективної монографії / за ред.Є.О.Романенка, І.В.Жукової. - Київ; Братислава: ФОП КАНДИБА Т.П., 2021. - С. 42-49.

12. Грабовенко Н.В. Механізми взаємодії держави та бізнесу у сфері вищої освіти // «Електронне наукове видання «Публічне адміністрування та національна безпека». 2021. №1 (17). URL: <https://doi.org/10.25313/2617-572X-2021-1-6900>

13. Грабовенко Н.В. Механізми державного управління якістю загальної середньої освіти // Наукові перспективи (Серія «Державне управління», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Медицина»). Вип. № 2 (8), 2021. С.43-50.

14. Грабовенко Н.В. Проблеми забезпечення якості вищої освіти в Україні // «Електронне наукове видання «Публічне адміністрування та національна безпека». 2021. №2. URL: <https://doi.org/10.25313/2617-572X-2021-2-6901>.

15. Грабовенко Н. Державна освітня політика крізь призму сучасних процесів у сфері відтворення знань // *Аспекти публічного управління*. Том 8. №6. 2020. С.16-22.

16. Грабовенко Н.В. Нормативно-правові засади забезпечення якості загальної середньої освіти // *Наукові перспективи (Серія «Державне управління», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Медицина»)*. Вип. № 3 (9), 2021. С.61-68.

17. Semenets-Orlova I. A., Hrabovenko N.V., Kapelista I.M. Public management in the sphere education for sustainable development // *Stredoevropsky vestnik pro vedu a vyzkum*. Praha. 2021. № 1 (67). pp/37-42 (*Особистий внесок автора полягає в аналізі нормативних документів, які регулюють якість вищої освіти в Україні*)

18. Hrabovenko N., Kuzmenko H. Public administration in the field of human resources development: educational aspect // *Economics, Finance and Management*. №4. 2020. pp. 111-119 (**Web of Science**) (*Особистий внесок автора полягає в аналізі основних принципів державного управління системою освіти як інструменту управління її якістю*).

19. Hrabovenko N. V. Modern concepts of public governance reform in the aspect of educational quality management. *East Journal of Security Studies*. 2019. № 2. pp. 3-13

20. Грабовенко Н. Система управління якістю вищої освіти: структурно-функціональний аналіз // *Університетські наукові записки*. 2020. №6 (78). С.26-32.

21. Грабовенко Н. Організація дистанційного доступу до освіти в умовах пандемії Covid-19: інновації, можливості та якість // *Університетські наукові записки*. 2020. №3-4 (75-76). С.29-36.

22. Грабовенко Н.В. Основи державного управління якістю освіти в Україні: монографія. Київ: «Видавництво Людмила», 2020. – 348 с.

Праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

23. Грабовенко Н. До питання аналізу державної політики у сфері вищої освіти [Електронний ресурс] / Наталія Грабовенко, Олег Сотніков // *Інноваційне підприємництво: стан та перспективи розвитку: зб. матеріалів V Всеукр. наук.-практ. конф. 29-30 березня 2020 р. / М-во освіти і науки України. ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. В.Гетьмана»*. Електрон. тест. дані. Київ: КНЕУ, 2020. С. 104-106.

24. Hrabovenko N. Transparent public education management // *Україна майбутнього: перспективи інтеграції та інноваційного розвитку. Міжнародний науково-практичний форум. 13-15 вересня 2019 року, м.Суми, 2019. - С.21-22*

25. Грабовенко Н.В. Концептуальні засади та напрями розвитку вищої освіти в Україні // *Матеріали звітної науково-практичної конференції “Теоретичні та прикладні проблеми розвитку громадянського суспільства і євроінтеграційних*

процесів державного будівництва”, м. Київ, МАУП, 20 листопада 2020 р. // Проблеми модернізації України. Збірник наукових праць / МАУП. Київ: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2020. - Вип. 11. - С.101-103.

26. Грабовенко Н.В. Гуманітарний вимір розвитку освіти в Україні // Проблеми модернізації України: [зб.наук.пр.] / МАУП. К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2017. Вип. 5. С.14-16 (у співавторстві із І.П.Бідзюрою).

27. Грабовенко Н.В. Навчальні заклади приватної форми власності в українській системі освіти: історія та сучасність // Проблеми модернізації України: [зб.наук.пр.] / МАУП. К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2019. Вип. 8. С.15-17. (у співавторстві із І.П.Бідзюрою).

28. Грабовенко Н.В. Державна молодіжна політика в Україні: сучасний стан та перспективи // Проблеми модернізації України: [зб.наук.пр.] / МАУП. – К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2019. – Вип. 9. - С.118-120 (у співавторстві із Н.В.Кліменко).

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

29. Грабовенко Н.В. Аналітика традиційного і модерного суспільства та її роль у формуванні професійних компетентностей у здобувачів вищої освіти// Наукові праці МАУП. Серія : Політичні науки. 2018. Вип. 1 (55) / [редкол.: М.Н.Курко (голов.ред.) та ін.]. К. :МАУП, ДП «Видавничий дім «Персонал», 2018. – С.91-94. (у співавторстві із І.П.Бідзюрою).

АНОТАЦІЯ

Грабовенко Н. В. Концептуальні засади державного управління якістю освіти в Україні. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.01 – теорія та історія державного управління. – Міжрегіональна Академія управління персоналом. – Київ, 2021.

У дисертаційному дослідженні проаналізовано теоретично-методологічні засади дослідження державного управління якістю освітніх послуг; наведено наукові підходи до понятійно-категоріального апарату державного управління якістю освіти; здійснено структурно-функціональний аналіз системи управління якістю вищої освіти.

Обґрунтовано необхідність підвищення якості державного управління освітнім процесом на ланці загальної середньої освіти. Проаналізовано нормативно-правові засади забезпечення якості загальної середньої освіти. Досліджено мотиваційні механізми державного управління якістю загальної середньої освіти (сімейні традиції, громадські ініціативи, державно-приватне соціальне партнерство, ЗНО тощо).

Розглянуто методологічні аспекти державного управління забезпечення якості вищої освіти. Визначено людиноцентристські пріоритети реформи вищої

освіти. Охарактеризовано організаційні та нормативно-правові механізми демократизації та автономізації державного управління якістю вищої освіти; інноваційні механізми стандартизації системи державного управління якістю освіти.

Досліджено світовий досвід державного управління якістю освіти, зокрема проаналізовано процес стратегування розвитку сучасних систем вищої освіти на прикладі американських університетів світового класу; критерії рейтингування закладів вищої освіти за якістю та інноваційністю в європейських університетах. Розглянуто азіатську модель управління якістю освіти.

Сформульовано рекомендації щодо державного управління якістю освіти для забезпечення інноваційного розвитку суспільства і розбудови людського капіталу України. Визначено механізми вдосконалення державного управління якістю освіти та розроблено модель державного управління якістю освіти. Запропоновано шляхи вдосконалення нормативно-правового забезпечення державного управління.

Ключові слова: якість освіти, державне управління якістю освіти, державно-приватне партнерство, ціннісно-мотиваційний підхід до управління якістю освіти, людиноцентризм, модель державного управління якістю освіти.

ANNOTATION

Hrabovenko N. V. Conceptual principles of state management of education quality in Ukraine. – *Qualifying scientific work on the manuscript.*

Thesis for obtaining a scientific degree of the doctor of sciences in public administration specialty 25.00.01 – theory and history of public administration. – PJCS Institution Interregional Academy of Personnel Management. – Kyiv, 2021.

In the dissertation research the theoretical and methodological bases of research of the state management of quality of educational services are analyzed; scientific approaches to the conceptual and categorical apparatus of state management of education quality are given; a structural and functional analysis of the quality management system of higher education is provided.

The necessity of improving the state management of the quality of education at the level of general secondary education is substantiated. The normative-legal bases of quality assurance of general secondary education are analyzed. Motivational mechanisms of state quality management of general secondary education (family traditions, public initiatives, public-private social partnership, external evaluation, etc.) are studied.

Methodological aspects of public administration to ensure the quality of higher education are identified. Dudinocentric priorities for higher education reform are identified. Organizational and normative-legal mechanisms of democratization and autonomy of state management of quality of higher education are characterized;

innovative mechanisms of standardization of the state quality management system of education.

The world experience of state management of education quality is analyzed in the work. The process of strategizing the development of modern higher education systems on the example of world-class American universities is analyzed; criteria for ranking higher education institutions in terms of quality and innovation in European universities. The Asian model of education quality management is studied.

Recommendations on state management of the quality of education to ensure the innovative development of society and the development of human capital in Ukraine are provided. Mechanisms for improving public quality management of education are identified. A model of state management of education quality has been developed. Ways to improve the regulatory and legal support of public administration in the field of education have been identified.

Key words: quality of education, public management of quality of education, public-private partnership, value-motivational approach to management of quality of education, anthropocentrism, model of state management of quality of education.

Гарнітура Таймс. Формат 60x84/16.
Наклад 100. Папір офсетний. Ум.-др. арк. 1,9.
Підписано до друку 20.04.2021. Замовлення 100.

Надруковано в «МП Леся».
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи серія ДК № 892 від 08.04.2002.

«МП Леся»
03148, Київ, а/с 115.
Тел./факс: (066) 60-50-199, (068) 126-49-26
E-mail: lesya3000@ukr.net